

บทที่ 5

สรุปผล อภิปรายผลและข้อเสนอแนะ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อการวิจัยมุ่งศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี ผู้วิจัยใช้วิธีการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) โดยใช้แบบสอบถามเพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ของครูผู้สอนสาระสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา ประถมศึกษาจันทบุรี เขต 1 และเขต 2 จำนวน 348 คน ได้มาจากวิธีการสุ่มแบบหลายขั้นตอน แบบสอบถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูลเป็นแบบประมาณค่า 5 ระดับ (Rating Scale) จำนวน 47 ข้อ ซึ่งมีค่าอำนาจจำแนกรายข้ออยู่ระหว่าง .58 – .95 และค่าความเชื่อมั่นแบบสอบถามทั้งฉบับเท่ากับ .95 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย (\bar{X}) และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (SD) ส่วนการหาแนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม สำหรับครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ใช้วิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion)

สรุปผลการวิจัย

1. สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณาเรียงลำดับจากมากไปหาน้อยเรียงลำดับดังนี้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านครูผู้สอน และลำดับสุดท้าย คือ ด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้

1.1 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดการเรียนการสอนเน้นการท่องจำเนื้อหา เน้นการสอนให้ผู้เรียนนำความรู้ด้านศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ที่ได้ไปใช้ประโยชน์และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ทบทวนเนื้อหาความรู้โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมก่อนขึ้นบทเรียนใหม่ และลำดับสุดท้าย คือ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ อย่างเหมาะสม

1.2 ด้านครูผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ศึกษาคู่มือครูเกี่ยวกับสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมก่อนสอนแต่ละครั้ง ให้ความช่วยเหลือ แนะนำผู้เรียนมากกว่าการอธิบายหรือบอกให้ทำ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามเมื่อสงสัย และลำดับสุดท้าย คือ มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม

1.3 ด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดมุมเรียนรู้ภายในห้องเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม การแนะนำแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับศาสนา

ศีลธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน ใช้สื่อการสอนที่ตรงกับเนื้อหาที่สอนแต่ละเรื่องและหาได้ง่าย ราคาไม่แพง และลำดับสุดท้าย คือ สื่อการเรียนรู้มีสภาพดีและพร้อมใช้งาน

1.4 ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ประเมินผลจากการปฏิบัติงานที่มอบหมาย ทดสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนหลังจากจบ การเรียนในบทเรียนแต่ละเรื่อง ตรวจงานและแบบฝึกหัดของผู้เรียน พร้อมแก้ไขข้อบกพร่องเสมอ และลำดับสุดท้าย คือ วัดผลทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติ

2. ปัญหาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อยเรียงลำดับดังนี้ ด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการวัดและประเมินผล

2.1 ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ อย่างเหมาะสม สร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย และมีความสนุกต่อบทเรียน จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนกล้าคิด กล้าทำ กล้าแสดงเหตุผลในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม และลำดับสุดท้าย คือ คำนึงถึงวัยและความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน

2.2 ด้านผู้สอน โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ เพิ่มพูนความรู้ทางด้านศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมอยู่เสมอ มีทักษะการพูดโน้มน้าวผู้เรียนให้มีความสนใจต่อการเรียนการสอน มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม และลำดับสุดท้าย คือ รู้จักและเข้าใจความแตกต่างของผู้เรียน

2.3 ด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ มีสื่อการเรียนรู้หลากหลายประเภทเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมอย่างเพียงพอ สื่อการเรียนรู้มีสภาพดีและพร้อมใช้งาน พาผู้เรียนไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกโรงเรียนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม และลำดับสุดท้าย คือ ให้นักเรียนค้นคว้าหาความรู้ด้วยตนเองจากห้องสมุดหรือแหล่งค้นคว้าอื่น ๆ

2.4 ด้านการวัดและประเมินผล โดยรวมอยู่ในระดับน้อย เมื่อพิจารณารายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดผล และรับรู้ผลการวัดและประเมินนั้น วัดผลทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม และลำดับสุดท้าย คือ ประเมินผลจากการตอบคำถามในชั้นเรียน

3. แนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม สำหรับครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี พบว่า กลไกสำคัญในการจัดการเรียนรู้ คือ ครูผู้สอน ที่ต้องให้ความสำคัญทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริงในชีวิตประจำวัน โดยแนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ได้แก่

3.1 ส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้และมีทักษะสำคัญอย่างต่อเนื่อง

ควรมีการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้งถ่องแท้เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม จัดให้มีกิจกรรมโครงการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางด้านศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมของครูผู้สอนอยู่เสมอ พัฒนาครูผู้สอนให้มีทักษะด้านการพูด เช่น การพูดโน้มน้าวใจผู้เรียนให้มีความสนใจต่อการเรียนการสอน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูผู้ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ด้านศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมเพื่อหาแนวปฏิบัติที่ดีในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม

3.2 ส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่เน้นการท่องจำมากเกินไป

ด้านการจัดการเรียนการสอนต้องมีการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย และมีความสนุกต่อบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีรูปแบบหลากหลาย จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดและแสดงเหตุผลเกี่ยวกับประเด็นทางศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่เน้นการท่องจำจนมากเกินไป จัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้และลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองในบางกิจกรรม เช่น ศาสนพิธี จัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียนซึ่งเชิญวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาร่วมในกิจกรรม หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ อย่างเหมาะสม

3.3 พัฒนาการผลิตสื่อและออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน

การจัดการเรียนรู้ต้องมีสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอโดยเฉพาะสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม สื่อการเรียนรู้ต้องอยู่ในสภาพดีและพร้อมใช้งาน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบและผลิตสื่อประกอบการเรียนรู้ จัดให้ผู้เรียนได้ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้นอกสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม เช่น สถานที่สำคัญเกี่ยวกับศาสนา

3.4 พัฒนาความรู้ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แก่ครูผู้สอน ส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดผล

การวัดและประเมินผลควรเป็นการประเมินผลตามสภาพจริง พัฒนาความรู้ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แก่ครูผู้สอนให้มีความเข้าใจในหลักเกณฑ์การวัดและประเมินอย่างเหมาะสม ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดผล และผู้เรียนควรมีโอกาสที่รับรู้ผลการวัดและประเมินนั้นเป็นระยะ การวัดและประเมินผลต้องวัดผลทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติอย่างครอบคลุม รวมทั้งการวัดและประเมินผลต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม

อภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะกล่าวถึงประเด็นสำคัญที่ค้นพบ ดังรายละเอียดต่อไปนี้

1. สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับมาก เมื่อ

พิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านการวัดและประเมินผล ด้านครูผู้สอน และลำดับสุดท้าย คือ ด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้อย่างไร ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่าการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ที่เป็นอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับมาก โดยครูผู้สอนสะท้อนว่า การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ที่เป็นอยู่ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้านที่ศึกษา และการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ที่เป็นอยู่ด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้นี้มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกด้านที่ศึกษา ทั้งนี้อาจเนื่องมาจากครูผู้สอนเป็นผู้ที่ผ่านการฝึกปฏิบัติการสอนมาเป็นระยะเวลาอันยาวนาน จึงมีความเชี่ยวชาญในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นอย่างดี ทำให้สภาพการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ด้านกิจกรรมการเรียนการสอนอยู่ในระดับมากและมีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้านที่ศึกษา สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ ยุพิน พันธุ์ดิษฐ์ (2554) ที่ศึกษาสภาพการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ตามหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ของครูกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ในโรงเรียนมัธยมศึกษา จังหวัดขอนแก่น พบว่า ด้านที่มีการปฏิบัติอยู่ในระดับมาก คือ ด้านการจัดการเรียนการสอน ส่วนด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้นี้มีค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกด้านที่ศึกษา ทั้งนี้อาจเป็นเพราะครูผู้สอนมีการใช้สื่อการเรียนรู้อะไรก็ตามในการจัดการเรียนรู้ไม่มากนัก สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรุณา กองฝ้าย (2558) ที่ศึกษาพบว่า ครูผู้สอนในสถานศึกษาสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษามหาสารคาม เขต 3 เห็นว่าด้านสื่อการจัดการเรียนรู้ ครูผู้สอนมีการปฏิบัติต่ำสุด และมีความต้องการจำเป็นด้านสื่อการจัดการเรียนรู้มากที่สุด ซึ่งหลักการสำคัญเพื่อการจัดการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพส่วนหนึ่งที่มีความสำคัญ คือ ใช้สื่อการเรียนรู้อย่างไร วลัย อิศรางกูร ณ อยุธยา (2554) ได้เสนอแนวคิดเกี่ยวกับหลักการสำคัญของการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาว่าควรมีลักษณะการใช้สื่อการเรียนรู้อย่างไรเพื่อพัฒนาสิ่งที่เป็นนามธรรม หรือมีความซับซ้อนให้เข้าใจง่ายขึ้น สอดคล้องกับผลการวิจัยของ Moor (2004) ที่พบว่า การจัดการกิจกรรมการเรียนรู้อย่างไรของผู้เรียนจะประสบความสำเร็จ ครูจะต้องมีการพัฒนาการเรียนการสอนอยู่ตลอดเวลา องค์ประกอบที่สำคัญจะต้องทำสื่อการเรียนที่ทันสมัยมาสอนให้นักเรียนได้ลงมือปฏิบัติจริง

เมื่อพิจารณาด้านกิจกรรมการเรียนการสอนเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดการเรียนการสอนเน้นการท่องจำเนื้อหา เน้นการสอนให้ผู้เรียนนำความรู้ด้านศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมที่ได้ไปใช้ประโยชน์และแก้ปัญหาในชีวิตประจำวัน ทบทวนเนื้อหาความรู้โดยเชื่อมโยงความรู้เดิมก่อนขึ้นบทเรียนใหม่ และลำดับสุดท้าย คือ จัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ อย่างเหมาะสม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนยังจัดการเรียนการสอนเน้นการท่องจำเนื้อหาอยู่มาก ซึ่งตามวิธีการจัดการเรียนที่ดีควรมีความหลากหลายทั้งการสอนให้ผู้เรียนจดจำได้ คิดเป็น และได้มีการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง สอดคล้องกับที่ ประภาพร เทียนศรี (2556) ได้เสนอวิธีการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาตามสาระการเรียนรู้ทั้ง 5 สาระว่า หลักการสอนศาสนา ศีลธรรม จริยธรรม ต้องให้ผู้เรียนเข้าใจเหตุและผล ผู้เรียนต้องคิดเป็น สามารถตัดสินใจว่าจะเลือกปฏิบัติอย่างไรให้ถูกต้องเหมาะสม มีการสอนโดยการใช้บุคคลเป็นแบบอย่างที่ดีแก่ผู้เรียน สอนให้ผู้เรียนปฏิบัติเพื่อให้เกิดความเคยชิน เช่น การทำความเคารพ มีการปลูกฝังค่านิยมกับผู้เรียน ให้

ผู้เรียนเข้าร่วมกิจกรรมทางศาสนาและการสอนโดยใช้ข่าวเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จากเหตุการณ์จริง ส่งเสริมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง โดยผู้เรียนต้องรู้จักวิธีการแสวงหาความรู้ เพราะคนเราคงไม่มีใครสามารถจดจำข้อมูลต่าง ๆ ได้ทั้งหมด แต่ถ้าผู้เรียนรู้จักวิธีการแสวงหา ก็จะสามารถได้ข้อมูลที่ที่ต้องการได้และข้อมูลต่าง ๆ ก็อาจมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ นอกจากนี้ยังพบว่า ครูผู้สอนจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการกับรายวิชาอื่น ๆ อย่างเหมาะสม มีค่าเฉลี่ยอยู่ลำดับสุดท้าย จะเห็นได้ว่าเป็นเช่นนี้เพราะครูผู้สอนยังให้ความสำคัญกับการสอนแบบบูรณาการไม่มากนัก ซึ่งจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการสามารถทำได้หลายรูปแบบ สอดคล้องกับที่ ดวงกมล สิ้นเพ็ง (2551) ได้เสนอแนะหลักการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาให้มีประสิทธิภาพไว้ว่า ควรมีการจัดการเรียนรู้ที่บูรณาการ การบูรณาการตั้งแต่หลักสูตร หัวข้อที่เรียนโดยเชื่อมโยงเหตุการณ์ พัฒนาการต่าง ๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกเข้าด้วยกัน บูรณาการความรู้ ทักษะ ค่านิยม และจริยธรรมลงสู่การปฏิบัติจริงด้วยการใช้แหล่งความรู้ สื่อ และเทคโนโลยีต่าง ๆ และสัมพันธ์กับวิชาต่าง ๆ ได้หลากหลาย

เมื่อพิจารณาด้านครูผู้สอนเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ศึกษาคู่มือครูเกี่ยวกับสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมก่อนสอนแต่ละครั้ง ให้ความช่วยเหลือแนะนำผู้เรียนมากกว่าการอธิบายหรือบอกให้ทำ เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ซักถามเมื่อสงสัย และลำดับสุดท้ายคือ มีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ซึ่งจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนมีการศึกษาคู่มือครูเกี่ยวกับสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมก่อนสอนแต่ละครั้ง ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความพร้อมในการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ พรสวรรค์ พงษ์ดี (2551) ที่ศึกษาพบว่า แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยมที่พึงประสงค์ของผู้บริหาร ครู และผู้ปกครองนักเรียนในโรงเรียน สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 มีแนวทางประการหนึ่ง คือ โรงเรียนต้องส่งเสริมให้ครูศึกษาคู่มือการสอน นอกจากนี้ยังพบว่า ครูผู้สอนมีความรู้ความเข้าใจอย่างถ่องแท้เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม มีค่าเฉลี่ยอยู่ลำดับสุดท้าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่าครูผู้สอนควรพัฒนาตนเองอยู่เสมอและต่อเนื่องเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมมากขึ้น สอดคล้องกับผลการสนทนากลุ่มจากตัวแทนผู้ทรงคุณวุฒิว่า ควรมีการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้งถ่องแท้เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ควรจัดให้มีกิจกรรมโครงการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางด้านศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมของครูผู้สอนอยู่เสมอ เพื่อการจัดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

เมื่อพิจารณาด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้เป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ จัดมุมเรียนรู้ภายในห้องเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม การแนะนำแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมให้แก่ผู้เรียน ใช้สื่อการสอนที่ตรงกับเนื้อหาที่สอนแต่ละเรื่องและหาได้ง่าย ราคาไม่แพง และลำดับสุดท้าย คือ สื่อการเรียนรู้มีสภาพดีและพร้อมใช้งาน ซึ่งจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนมีการจัดมุมเรียนรู้ภายในห้องเรียนหรือแหล่งเรียนรู้ในโรงเรียนเกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม เพื่อให้นักเรียนได้ศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมจากสื่อและแหล่งเรียนรู้นั้น เป็นการสร้างบรรยากาศที่ส่งเสริมการเรียนรู้ของผู้เรียน นอกจากนี้ยังพบว่า สื่อการเรียนรู้มีสภาพดีและพร้อมใช้งาน มีค่าเฉลี่ยอยู่ลำดับสุดท้าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า สื่อที่ครูผู้สอนใช้อาจมีสภาพและความพร้อมในการใช้งานไม่ดีเท่าที่ควร ดังนั้นจึงควรมีการจัดหา

บำรุงรักษา ให้มีความพร้อมในการใช้งานอยู่เสมอ เพราะสื่อการสอนถือว่ามีสำคัญในการจัดการเรียนรู้

เมื่อพิจารณาด้านการวัดและประเมินผลเป็นรายข้อเรียงลำดับจากมากไปหาน้อย 3 อันดับแรก ได้แก่ ประเมินผลจากการปฏิบัติงานที่มอบหมาย ทดสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนหลังจากจบการเรียนในบทเรียนแต่ละเรื่อง ตรวจงานและแบบฝึกหัดของผู้เรียน พร้อมแก้ไขข้อบกพร่องเสมอ และลำดับสุดท้าย คือ วัดผลทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ครูผู้สอนมีการประเมินผลจากการปฏิบัติงานที่มอบหมายแก่นักเรียนสม่ำเสมอ ซึ่งการวัดประเมินผลเป็นสิ่งที่ผู้สอนควรให้ความสำคัญและควรใช้วิธีการประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรุมา กองฝ่าย (2558) ที่เสนอแนะว่า ควรใช้วิธีการประเมินผลตามสภาพจริงมากกว่าการทดสอบความรู้ ความจำกับผู้เรียนหลาย ๆ ครั้งอย่างต่อเนื่อง รายงานผลให้ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องทราบ และนำผลการประเมินมาพัฒนาการจัดการจัดกิจกรรมการเรียนต่อไป นอกจากนี้ยังพบว่า การวัดผลทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติ มีค่าเฉลี่ยอยู่ลำดับสุดท้าย ซึ่งสะท้อนให้เห็นว่า ครูผู้สอนทำการวัดผลอาจยังไม่ครอบคลุมทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติมากนัก ซึ่งการวัดและประเมินผลควรมีความครอบคลุมทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติ

2. ปัญหาการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี โดยรวมอยู่ในระดับปานกลาง เมื่อพิจารณารายด้านจากมากไปหาน้อย ได้แก่ ด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ ด้านกิจกรรมการเรียนการสอน ด้านครูผู้สอน และลำดับสุดท้าย คือ ด้านการวัดและประเมินผล ซึ่งผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า ปัญหาหรือสิ่งที่เป็นอุปสรรคเกี่ยวกับการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมที่เป็นอยู่ในภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง โดยครูผู้สอนสะท้อนว่า สิ่งที่เป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมที่เป็นอยู่เกี่ยวกับด้านแหล่งเรียนรู้ และสื่อการเรียนรู้มีค่าเฉลี่ยมากกว่าทุกด้านที่ศึกษา และสิ่งที่เป็นอุปสรรคในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา สาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมที่เป็นอยู่เกี่ยวกับด้านการวัดและประเมินผล ค่าเฉลี่ยน้อยกว่าทุกด้านที่ศึกษา ซึ่งสอดคล้องกับผลการวิจัยของ เกศินี ครุณาสวัสดิ์ (2548) ที่ศึกษาสภาพและปัญหาการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษา เพื่อพัฒนาจริยธรรมในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น สำหรับด้านการจัดการเรียนรู้ พบว่า ครูส่วนใหญ่เห็นว่าสื่อการเรียนการสอนในการพัฒนาจริยธรรมไม่เพียงพอและการขาดงบประมาณในการนำนักเรียนไปศึกษานอกสถานที่ และครูส่วนใหญ่เห็นว่าไม่มีปัญหาด้านการเสริมแรงและด้านการวัดและประเมินผล สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ศุภลักษณ์ สมบัติมั่นคง (2547) ที่ศึกษาปัญหาการจัดการเรียนการสอนกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ของครูผู้สอนสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ระดับการศึกษาภาคบังคับ สถานศึกษาขั้นพื้นฐานเขตพื้นที่การศึกษานครสวรรค์ เขต 3 พบว่า ครูผู้สอนขาดการคัดเลือกสื่อ การมีส่วนร่วมผลิตและใช้สื่อการเรียนรู้ให้สัมพันธ์กับจุดประสงค์การเรียนรู้ สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประทีป ภิรมย์นาค (2559) ที่ศึกษาปัญหาและแนวทางการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 พบว่า ผู้อำนวยการโรงเรียนและครูมีความคิดเห็นเกี่ยวกับ

ปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง และเมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยต่ำสุด คือ ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้ ซึ่งอาจเป็นเพราะปัญหาด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ เป็นปัญหาที่มีความเกี่ยวข้องไม่เฉพาะกับตัวครูผู้สอนเท่านั้น ยังเชื่อมโยงไปถึงความพร้อมและงบประมาณของแต่ละโรงเรียนด้วยจึงทำให้ปัญหาด้านนี้มีมากกว่าด้านอื่น ๆ ซึ่งต่างจากปัญหาด้าน การวัดและประเมินผลซึ่งเป็นสิ่งที่เกี่ยวกับเฉพาะกับตัวครูผู้สอนเท่านั้น ประกอบกับตัวครูผู้สอน จำเป็นต้องมีการวัดและประเมินผลในรายวิชาอยู่แล้ว เช่น ประเมินผลจากการตอบคำถามในชั้นเรียน เป็นต้น จึงทำให้ปัญหาด้านนี้มีน้อยกว่าด้านอื่น ๆ

3. แนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม สำหรับครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี พบว่า กลไกสำคัญในการจัดการเรียนรู้ คือ ครูผู้สอน ที่ต้องให้ความสำคัญทั้งกิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้และสื่อ การเรียนรู้ การวัดและประเมินผล การจัดการเรียนรู้ให้ผู้เรียนสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ได้จริง ในชีวิตประจำวัน ซึ่งจากผลการวิจัยดังกล่าวสะท้อนให้เห็นความสำคัญของครูผู้สอนในฐานะผู้จัด กระบวนการเรียนรู้ที่ไม่ใช่เป็นเพียงผู้สอนเนื้อหาแต่เพียงอย่างเดียว แต่เป็นกลไกสำคัญในการจัดการ เรียนรู้ที่ต้องเป็นผู้มีทั้งศาสตร์และศิลป์ สอดคล้องกับที่มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ ในพระบรม ราชูปถัมภ์ (2553) ระบุว่า การจัดการเรียนรู้จะบรรลุจุดประสงค์ได้ดีต้องอาศัยทั้งศาสตร์และศิลป์ของ ผู้สอน หมายความว่า การจัดการเรียนรู้จะบรรลุจุดประสงค์ได้หรือไม่ขึ้นอยู่กับอาศัยความรู้ความสามารถ ของผู้สอนทั้งด้านวิชาการ (ศาสตร์) ทักษะและเทคนิคการจัดการเรียนรู้ (ศิลป์) เป็นสำคัญ

จากผลการวิจัยได้เสนอแนะแนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรม ได้แก่ 1) การส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้และมีทักษะสำคัญอย่าง ต่อเนื่อง โดยการพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้อย่างลึกซึ้งถ่องแท้เกี่ยวกับศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม จัดให้มีกิจกรรมโครงการเพื่อเพิ่มพูนความรู้ทางด้านศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมของครูผู้สอน อยู่เสมอ พัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ด้านการพูด เช่น การพูดโน้มน้าวใจผู้เรียนให้มีความสนใจต่อการ เรียนการสอน มีการแลกเปลี่ยนความรู้ระหว่างครูผู้ที่มีประสบการณ์การจัดการเรียนรู้ด้านศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรมเพื่อหาแนวทางที่ดีในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในสาระศาสนา ศีลธรรมและ จริยธรรม 2) การส่งเสริมการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายเอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียน ไม่เน้นการท่องจำมากเกินไป โดยการจัดการเรียนการสอนต้องมีการสร้างบรรยากาศในชั้นเรียนให้ ผู้เรียนไม่เบื่อหน่าย และมีความสนุกต่อบทเรียน กิจกรรมการเรียนการสอนควรมีรูปแบบหลากหลาย จัดการเรียนการสอนให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดและแสดงเหตุผลเกี่ยวกับประเด็นทางศาสนา ศีลธรรม และจริยธรรมในสิ่งที่ถูกต้องเหมาะสม ไม่เน้นการท่องจำจนมากเกินไป จัดให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ และลงมือปฏิบัติจริงด้วยตนเองในบางกิจกรรม จัดให้มีกิจกรรมเสริมหลักสูตรเพื่อพัฒนาผู้เรียน ซึ่งเชิญวิทยากร/ผู้เชี่ยวชาญภายนอกมาร่วมในกิจกรรม หรือจัดกิจกรรมการเรียนการสอนโดยบูรณาการ กับรายวิชาอื่น ๆ อย่างเหมาะสม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ อรุมา กองฝ่าย (2558) ที่พบว่า ครูผู้สอนควรออกแบบการจัดการเรียนรู้ที่หลากหลาย ให้เหมาะสมกับนักเรียนรายบุคคล พัฒนา คุณลักษณะอันพึงประสงค์ของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง 3) พัฒนาการผลิตสื่อและออกแบบสื่อการเรียน เรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งส่งเสริมการใช้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน โดยการจัดการเรียนรู้ต้องมีสื่อ

การเรียนรู้ที่หลากหลายและเพียงพอโดยเฉพาะสาธิตศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม สื่อการเรียนรู้ต้องอยู่ในสภาพดีและพร้อมใช้งาน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการออกแบบและผลิตสื่อประกอบการเรียนรู้ จัดให้ผู้เรียนได้ไปศึกษาแหล่งเรียนรู้ภายนอกสถานที่ที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม เช่น สถานที่สำคัญเกี่ยวกับศาสนา ซึ่งสื่อการเรียนรู้ถือว่ามีความสำคัญในการจัดการเรียนรู้อย่างมากโดยเฉพาะในสาธิตศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม สื่อการเรียนรู้จะช่วยขยายการเรียนรู้ของผู้เรียนได้ดี รวมทั้งแหล่งเรียนรู้ทั้งภายในและนอกห้องเรียน สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ดลพร วัฒนาเจริญโกศา (2554) ที่พบว่า ด้านสภาพแวดล้อมภายในโรงเรียน ห้องเรียน ต้องมีสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนการสอนครบถ้วน ควรมีจัดให้มีแหล่งการเรียนรู้ด้วยตนเองได้ เช่น ห้องสมุด ห้องคอมพิวเตอร์ จัดให้มีลานกิจกรรมเพื่อใช้ในการจัดกิจกรรมที่ส่งเสริมจริยธรรมภายในโรงเรียน สอดคล้องกับที่ สิริวรรณ ศรีพล (2547) ได้เสนอแนะแนวทางการจัดการเรียนรู้ในวิชาสังคมศึกษาไว้ว่า การจัดการเรียนรู้ควรคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคลของผู้เรียน โดยจัดให้มีกิจกรรมการเรียนรู้หลาย ๆ ลักษณะ ทั้งในและนอกห้องเรียนเพื่อให้ผู้เรียนประสบความสำเร็จตามความสามารถของตน และควรติดตามผลพัฒนาการด้านต่าง ๆ ของผู้เรียนอย่างสม่ำเสมอ 4) พัฒนาความรู้ด้านการวัดและประเมินผลการเรียนรู้แก่ครูผู้สอน โดยส่งเสริมให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดผล การวัดและประเมินผลควรเป็นการประเมินผลตามสภาพจริง พัฒนาความรู้ด้านการวัดและประเมินผล การเรียนรู้แก่ครูผู้สอนให้มีความเข้าใจในหลักเกณฑ์การวัดและประเมินอย่างเหมาะสม ควรให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการกำหนดวิธีการวัดผล และผู้เรียนควรได้มีโอกาสที่รับรู้ผลการวัดและประเมินนั้นเป็นระยะ การวัดและประเมินผลต้องวัดผลทั้งความรู้ เจตคติ และทักษะการปฏิบัติอย่างครอบคลุม รวมทั้งการวัดและประเมินผลต้องเปิดโอกาสให้ผู้เรียนประเมินตนเองเป็นรายบุคคล หรือรายกลุ่ม สอดคล้องกับผลการวิจัยของ ประทีป ภิรมย์นาค (2559) ที่ศึกษาความคิดเห็นของผู้บริหารสถานศึกษา และครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาบุรีรัมย์ เขต 2 ที่มีต่อแนวทางการแก้ปัญหาการจัดการเรียนรู้ของครูในโรงเรียนด้านการบริหารจัดการเรียนรู้ พบว่า ด้านการวัดและประเมินผล ควรจัดให้มีการวัดและประเมินผลตามสภาพจริง สอดคล้องกับผลการวิจัยของพรสวรรค์ พงษ์ดี (2551) ศึกษาพบว่า โรงเรียนต้องส่งเสริมให้ครูวัดผลและประเมินผลนักเรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะทั่วไป

จากผลการวิจัยแนวทางส่งเสริมการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ในสาธิตศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม ของครูโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี เพื่อให้มีประโยชน์สำหรับหน่วยงานและผู้ที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัยได้สรุปข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. โรงเรียนและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง เช่น สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน (สพฐ.) ควรให้ความสำคัญกับการส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนในสาธิตศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรม ให้มีความรู้ด้านศาสนา ศิลธรรมและจริยธรรมอย่างถ่องแท้ และมีทักษะสำคัญจำเป็นในการเป็นครูวิชาชีพอย่างต่อเนื่อง

2. โรงเรียนควรให้ความสำคัญด้านแหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ โดยส่งเสริมและพัฒนาครูผู้สอนให้มีความรู้ทั้งในการใช้และผลิตสื่อที่มีความทันสมัย เหมาะสมตามบริบทของโรงเรียน เพื่อให้ครูผู้สอนสามารถออกแบบสื่อการเรียนรู้ที่หลากหลาย รวมทั้งส่งเสริมให้ครูผู้สอนได้มีการใช้แหล่งเรียนรู้นอกห้องเรียน

3. ครูผู้สอนในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม ควรได้รับการส่งเสริมและพัฒนาทั้งในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน แหล่งเรียนรู้และสื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล อย่างน้อยปีละ 1-2 ครั้ง

4. โรงเรียนและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาจันทบุรี ควรจัดให้มีกิจกรรมการแลกเปลี่ยนเรียนรู้หรือถอดบทเรียนจากแนวปฏิบัติที่ดีจากครูผู้สอนที่มีประสบการณ์สอนดีเด่นในด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม

ข้อเสนอแนะในการทำวิจัยครั้งต่อไป

ควรมีการศึกษาวิจัยเชิงคุณภาพด้านแนวปฏิบัติที่ดีของครูผู้สอนที่ประสบความสำเร็จหรือมีประสบการณ์สอนโดดเด่นในด้านการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา ในสาระศาสนา ศีลธรรมและจริยธรรม